

Obutí karmelitáni Tachov

1664 – 1670 (1819)

INVENTÁŘ

Číslo EL NAD: **10 479**
Evidenční číslo pomůcky: **539**

Mgr. Ludmila Novotná

Plzeň 2004

Obsah

I. Dějiny původce fondu.....	3
II. Vývoj a dějiny fondu.....	5
III. Archivní charakteristika fondu.....	5
IV. Stručný rozbor obsahu fondu.....	6
V. Záznam o uspořádání fondu a vyhotovení pomůcky.....	7
Přílohy:	
Příloha č. 1: Seznam použité literatury.....	8
Inventární seznam.....	10
Základní údaje o fondu a pomůcce k němu.....	11

I. Dějiny původce fondu

Řád obutých karmelitánů (*Ordo Fratrum Beatæ Mariæ Virginis de Monte Carmelo*) vznikl ve druhé polovině 12. století v Palestině z poustevnického bratrstva na hoře Karmelu. Roku 1209 obdrželi karmelitáni od jeruzalémského patriarchy Alberta řeholi, kterou potvrdil v roce 1226 papež Honorius III. Kolem roku 1240 byli mniši vyhnáni z Karmelu Saracény. Nejprve se usídlili v Anglii, poté se řád rychle šířil i jinde v Evropě.

Po příchodu do Evropy přijali karmelitáni po stránce vnějšího uspořádání řádu mendikantský (žebavý) charakter. Řehole je zavazovala k zaměření na modlitbu, poslušnosti vůči představenému, naprosté chudobě a společnému majetku. Jejich život se odehrával v mlčení, práci a askezi. Karmelitáni působili především ve městech, v duchovní správě a při misijních úkolech. Vyznačovali se zájmem o kulturu a náboženské vědy.

Představeným řádu je generál (*prior generalis*), provincii řídí provinciál (*prior provincialis*), v čele konventu (karmelu) stojí převor (*prior*). Členové řádu se dělí na kněze a laické bratry. Pro menší řádové konventy se užívalo též označení rezidence nebo hospic.

Řeholním oděvem obutých karmelitánů je původně nebarvený, později tmavohnědý hábit se škapulířem, černý kožený řemen s růžencem a malý hnědý pláštík se špičatou kapucí (*cuculla*). Při slavnostních příležitostech bílý plášť s kapucí.

Řádovým znakem obutých karmelitánů je stříbrná kapuce v černém (hnědém) poli. Špička černého pole končí v kříži doprovázeném třemi hvězdami střídavých barev. Na horním okraji štítu zlatá koruna, z níž vyrůstá hnědě oděná paže (ruka sv. Eliáše), držící hořící meč. Pod korunou vystupuje osm zlatých hvězd.

Řádové heslo: *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum.*

Domy obutých karmelitánů v českých zemích patřily k česko-rakouské provincii (zvané též provincií vídeňskou). První český karmelitánský klášter založil Karel IV. roku 1347 v Praze u P. Marie Sněžné. Další vznikly v Tachově, Chyších, Rabštejně nad Střelou a v Praze u sv. Havla. K česko-rakouské provincii patřily též dva řádové domy v Uhrách – Buda a Stoličný Bělehrad. Roku 1908 byla založena rezidence v Kostelním Vydří, která působí dodnes.

Klášter obutých karmelitánů v Tachově je nejstarším ze čtyř klášterů, které ve městě existovaly. Byl založen v roce 1351 Karlem IV. jako druhý karmelitánský konvent v Čechách. Na stavbě se údajně podílel řádový architekt Heřman, který byl v letech 1378 – 1397 převorem pražského konventu P. Marie Sněžné, a zbudoval též tamní kostel. Poněkud

nezvykle byl tachovský klášterní kostel zasvěcen protimorovým patronům sv. Rochovi, sv. Šebestiánovi a sv. Rosalii, aby ochraňovali věřící od morových nákaz. Vždyť poslední morová epidemie řádila v Čechách v roce 1349. O podobě kostela či karmelu však nemáme žádné informace. Nový klášter byl obsazen mnichy z pražského domu.

Dne 11. srpna 1427 přepadla Tachov husitská vojska Prokopa Holého. Karmelitánský areál byl zničen a řeholníci pobiti. Údajně v té době obdržel klášter přízvisko „černý“ podle ohořelých zdí, které vystupovaly ze spáleniště. O znovuoobnovení konventu se zasloužil ve druhé polovině 15. století zástavní majitel Tachova Burian II. z Gutštejna zvaný Bohatý spolu se svou manželkou Zikunou z Ortenberka. Je někdy mylně označován přímo jako zakladatel tachovského karmelu, protože v témže období založil karmelitánské konventy v Rabštejně (1483) a Chyších (1487). Burian Bohatý (+ 1489) byl pravděpodobně v klášteře pohřben. Již roku 1492 klášter opět vyhořel.

V první polovině 16. století došlo ke druhému zániku kláštera. Budova konventu, které byla již jen zčásti obyvatelná, vzala za své během velkých požárů vnitřního města (1536, 1543). Mniši trpěli nedostatkem finančních prostředků nejen na obnovu kláštera, ale i k prosté obživě. Nebylo jim nakloněno ani místní luteránsky orientované obyvatelstvo. Tehdejší vrchnost Pluhové z Rabštejna nechali karmelitány roku 1547 vyhnat z města.

V roce 1555 je v tachovském urbáři klášter karmelitánů popisován jako zcela pustý. Ke klášteru náležel mlýn, pět rybníčků, pole, louky, půllánní dvůr v Malém Rapotíně a platy poddaných z několika okolních vsí. Klášterní příslušenství spravovali dva k tomu určení tachovští měšťané. Dekretem císaře Ferdinanda I. z 21. ledna 1556 byly městu Tachovu postoupeny veškeré příjmy a jmění „černého kláštera“. Měšťané měli klášter obnovit a k němu dosadit katolického kněze. Z klášterních příjmů měli dále hradit provoz školy a špitálu. Z téhož roku pocházející inventář kláštera zahrnuje pouze stříbrný pozlacený kalich s miskou a několik ornátů. Měšťané však o obnovení kláštera neusilovali, část klášterního majetku si mezi sebou rozdělili.

V roce 1636 za nového majitele panství Jana Filipa Husmanna došlo k pokusu obnovit tachovský karmel. Řeholníci se provizorně ubytovali vedle někdejšího klášterního pivovaru, který mezitím sloužil jako protestantský kostel (soudobé katolické prameny jej hanlivě označují jako „mešitu“). Činnost tachovských karmelitánů se připomíná až do roku 1670, ale výstavba nového kláštera ztroskotala údajně na příliš vysokých požadavcích ze strany samotného řádu. Za vykoupené nemovitosti byla karmelitánům poskytnuta částka ve výši 900 zlatých.

V 70. letech 18. století popisuje autor historického popisu Tachova Anton Träger ruiny kláštera na spodní straně náměstí, které jsou ohrazeny zdí, na níž je zasazen kříž s podobou protimorových patronů. Roku 1785 bylo lékárníku A. Starkovi povoleno vystavět dům s lékárnou na místě bývalého kláštera. Poslední stopy kláštera obutých karmelitánů v Tachově lze tedy nalézt na náměstí v dnešním domě čp. 8 na náměstí Republiky.

II. Vývoj a dějiny fondu

Vzhledem k pohnutým dějinám karmelitánského kláštera v Tachově je s podivem, že se dochovala vůbec nějaká jeho archiválie.

Osudy knihy můžeme vysledovat pouze zlomkovitě. Nevíme jak se dostala počátkem 19. století do rukou rabštejnským farářům ani kdy se navrátila zpět do Tachova do františkánského kláštera.

V srpnu roku 1950 během svozu klášterních archivů v plzeňském kraji byl převzat archiv františkánského kláštera v Tachově do tehdejšího krajského archivu v Plasích. Při pořádání fondu Františkáni Tachov ve Státním oblastním archivu v Plzni v roce 1968 byla tato kniha z fondu vyčleněna, aby tvořila samostatný fond Obutí karmelitáni Tachov.

Kniha nese znaky ukládacích schémat původních držitelů. Na přední straně desek na papírovém štítku s názvem knihy je patrné číslo *Nro I*, hřbet knihy je přelepen štítkem s nápisem *Memorabilia*.

III. Archivní charakteristika fondu

Odborný archivář Erich Šefčík vyčlenil pamětní knihu v roce 1968 z fondu Františkáni Tachov. Byl tak vytvořen nový archivní fond Obutí karmelitáni Tachov tvořený jednou evidenční jednotkou. Z praktických důvodů byla kniha uložena do kartonu.

Protože se jedná o jedinou dochovanou archiválii původce, která navíc zachycuje rozsáhlý úsek jeho dějin, bylo rozhodnuto zařadit pamětní knihu do I. kategorie. (příloha č. 3/2t. zákona o archivnictví č. 499/2004 Sb.)

Fyzický stav archiválie je zachovalý. Psací látka není potrhaná, písmo je všude dobře čitelné. Kožená vazba knihy je narušena v hřbetní části.

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Fond tvoří pouze jedna kniha. Tato pamětní kniha byla založena v roce 1664 tachovským karmelitánem bratrem Leonardem, řečeným Kominek, klášterním vikářem.

První část pamětní knihy (pag. 1 – 134) je psána přímo bratrem Leonardem. Je psána latinsky a zachycuje události od roku 1374 do visitace v tachovském klášteře roku 1670. Autor si všímá nejen života tachovského kláštera, ale celé česko – rakouské provincie karmelitánů. Nejprve popisuje založení jednotlivých karmelitánských klášterů v Čechách, poté líčí pamětihodnosti v celé provincii (pag. 1 – 34). Dále následují ponejvíce zmínky o správních změnách, o úmrtí členů konventu, o jejich přesídlení a různé drobné poznámky, z nichž můžeme zdůraznit tyto zápisy:

- ustanovení a nařízení římské generální kapituly (pag. 44 – 45, 75 – 77)
- ustanovení provinciální kapituly v Bamberku (pag. 55, 109 – 110)
- formule pro obnovení řeholních slibů (pag. 63)
- ustanovení o studiu teologie, filozofie, morálky (pag. 86 – 87)
- opis listu papeže Alexandra VII. (pag. 115)
- jmenný seznam členů jednotlivých karmelitánských klášterů (pag. 118 – 122).

Druhou část knihy (pag. 136 – 167) psali převážně německy, částečně latinsky zřejmě až v letech 1809 – 1819 faráři Franciscus Adler, Franciscus Höfner a Josef Rücker v Rabštejně nad Střelou (okr. Plzeň – sever). Nalezneme zde tyto zápisy:

- popis rabštejnských pamětihodností (pag. 136 – 147)
- popis oltářů rabštejnského kostela (pag. 149 – 151, 165)
- opisy různých zakládacích listin (pag. 152 – 164)
- výtahy z pamětní knihy z let 1465 – 1509 karmelitánského kláštera v Rabštejně nad Střelou (pag. 166 – 167).

Zachovaná pamětní kniha může být využita pro získání poznatků o dějinách karmelitánského řádu v českých zemích, zejména v městě Tachově. Poskytuje též informace k dějinám církevních institucí v městečku Rabštejn nad Střelou.

V. Záznam o uspořádání fondu a vyhotovení pomůcky

Fond uspořádal v roce 1968 ve Státním oblastním archivu v Plzni odborný archivář Erich Šefčík. Inventář sestavila Mgr. Ludmila Novotná v roce 2005 tamtéž.

V Plzni dne 1. 9. 2005

Příloha č. 1:

Seznam použité literatury

Jirásko Luděk, Církevní řády a kongregace v zemích českých, Klášter premonstrátů na Strahově 1991, s. 64 – 65.

Kočka Václav, Dějiny Kralovicka II, 1930, s. 80 – 81.

Procházka Zdeněk, Tachov – město, Historicko-turistický průvodce (č. 8), Domažlice 1997.

Svátek Josef, Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy, Praha 1966, s. 80 – 82.

Vlček Pavel a kol., Encyklopedie českých klášterů, Praha 1997, s. 660 – 661.

INVENTÁRNÍ SEZNAM

Inventární číslo	Obsah	Časový rozsah	Číslo knihy
1	Pamětní kniha (Liber memorabilium et foundationum) lat., něm., 19,5 x 31 cm, papírové desky potažené kůží	1664 – 1670 (1819)	K 1

Základní údaje o fondu a pomůcce k němu

Název archivní pomůcky:	Obutí karmelitáni Tachov
Značka fondu:	Karmelit. Tachov
Časový rozsah fondu:	1664 – 1670 (1819)
Počet inventárních jednotek:	1
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 kniha)
Rozsah fondu v bm:	0,12 bm
Místo uložení fondu:	Státní oblastní archiv v Plzni, Sedláčkova 44
Stav ke dni:	1. 9. 2005
Fond uspořádali:	Erich Šefčík, Mgr. Ludmila Novotná
Inventář sestavila a úvod napsala:	Mgr. Ludmila Novotná
Počet stran:	11
Počet exemplářů:	3
Inventář přepsala:	Mgr. Ludmila Novotná
Inventář schválil:	PhDr. Petr Mužík, ředitel SOA v Plzni SOAP/006-1694/2006, 30. 5. 2006